

A MÁGUS

A Képes Hét számára írta:

SURÁNYI MIKLÓS

ELŐSZÓ

Mindenek előtt üdvös lesz, hogy megismerkedjünk e feljegyzések hősével, akinek igaz története a következő fejezetekben lesz majd olvasható. Galeotti Marzio, Corvin Mátyás magyar király udvari humoristája, derék, kedélyes, kövér, furfangos és határtalanul szeretetreméltó vándortudós volt, asztrológus, hittudós, orvos, stratégia, nyelvész és költő, szerette az aranyat, a régi bort, a könyveket és a könnyen barátkozó nőket, — ezt mindenki tudja róla, aki a XV. század kulturájába valaha belepillantgatott. Mi azt is tudjuk, hogy a magyar napkirály egyik leghüségesebb olasz mulattatója volt, aki Mátyás életének utolsó hét-nyolc esztendejében a bécsi és budai udvarok pompás és henye fényét a maga ragyogó szellemével jelentékenyen felfokozta. Nem volt a legnagyobbak közül való — Lorenzo il Magnifico azonban őt is barátai közé számította és megemlékszik róla a komoly német Burkhardt is a renaissance-ról írt munkájában. Magánélete is eléggé ismeretes. Családja olasz, magyar és német ágra szakadt, mert a derék Marzio mesternek olasz, német és magyar felesége is volt, szépen egymás után. Erkölcsiéhez szó fér, valamint könyveinek tudományos értékéhez is; de ez nem az ő bűne, hanem a koráé. Ő maga minden esetre a legrokonszenvesebb formában követte el a kor bűneit. Sörényes haját, dupla tókáját és rettenetes karjait, nagy, nehéz, kövér, de finom és illatos, bársonyos, prémes doktori ruhába öltöztetve valami mosolygós báj lengi körül és szellemének szabad napfényes, vidám röpködése az Arno partján virágozó rózsák körül döngicsélő méheket juttatja eszünkbe: mindenből kiszivta az édes és illatos mézet és azt romlatlanul adta át az utókornak. Ez nagy érdem és utódjai nem hiába büszkének Galeotti Marziora.

A humanista életéről a múlt század végén könyvet írt egy német főnemes — Friedrich Philipp Martiusnak hívták —, aki a derék Marzio mester leszármazottjának tartotta magát. A könyv címe: Geschichte der Familie Martius s abban a szerző úgy vélekedett, hogy utolsó éveit Galeotti a csehek országában élte.

A német genealogus ebben tévedett. Galeotti Bécsben halt meg ugyanazon a napon, amikor ura és bálványa, a nagy Matthias Corvinus kilehelte halhatatlan lelkét. Marzio mint a tudomány hőse ment ura betegágyához és mint a szerelem mártírja vált meg az élettől. Ez a tragédia, amelyet Galeotti Marzio alázatos íródeákja — e rövid elbeszélés szerzője — egyéb alkalommal már feldolgozott, beírta Marzio nevét a halandó bűnösök és a halhatatlan szerelmesek gazdag lajstromába, egyben pedig gyarapította a bizonyítékok halmazát amellyel, hogy a szerelem erősebb, mint a férfi. Erősebb, mint a tudomány és erősebb, mint a halál. Csak egy van, ami még nála is erősebb és ez az asszony.

De nem erről van szó. Galeotti Marzio életrajza — amelyet ama fennebb említett németen kívül magam is megírtam fiatal éveim verejtékes kutatásai alapján — egyre bővül olyan adatok hozzáadásával, amelyekkel újabban ajándékozott meg engem Isten segítő kegyelme.

Újabban rájöttem, hogy Marzio, mielőtt a magyar király betegágyához sietett volna, egy ideig Párisban élt VIII. Károly udvarában, ahonnan Katholikus Ferdinánd az egyesített arragóniai és kasztíliai udvarba csábította. Az alábbiakban olvasható lesz a sokat élt, sokat

szenvedett, de erős és üde lelkű aggastyán utolsó nagy-szerű kalandja.

★

Az udvar Barcelonában töltötte az őszi hónapokat. Ott volt a hatalmas Ferdinánd és a hűséges Izabella minden udvarhölgye, papja, csillagásza, tudósa, vitéze és apródja. Ragyogó társaság. Szellem és szépség, erő és gazdagság tekintetében páratlan az egész világon. Arabok is voltak az udvarban, Arisztotelesz és Plátó magyarázó, titkos tudományok bölcsői, művészek és ezermesterek, ékesszavu dalmokok és csodatevő orvosok. Ég, föld, fű, fa, virág minden szépségével nekik állott szolgáltatukra; az éjszakák langyosak voltak és a tenger felől illatos párák enyhítették a nappalok tikkasztó hőségét. Földi paradicsom volt ez: a legszebb arragóniai és kasztíliai hölgyek sűrögtek-forogtak ebben a paradicsomban. Minden szépség és szellem felett állt a szerelem. Ennek volt a szolgálója az Éj és a Nap, Arisztotelesz és Plátó, a Tenger és a Föld.

A király és a királyné sokat imádkozott. Az udvar sokat csókolódzott. Tudósok, mágusok, művészek és dalmokok, mint a misztériumok rendezői, azon fáradoztak, hogy a szerelmesek a mennyekben érezzék magukat.

Abban az időben nagyon bölcs és célszerű gondolkodású emberek éltek a világon. Az Istennek megadták, ami az Istené, de belátták, hogy nemcsak igével él az ember, hanem szüksége van egyebekre is, amelyekkel ég és föld, erdő és mező, ember és állat szebbé tudja tenni ezt a keserves földi világot. Sokat és buzgón imádkoztak, de jól és bőségesen ettek s nagy művészfélrel és félelem nélkül aknázták ki a szerelem örömforrását. Leginkább azonban abban jeleskedtek, hogy a nemrég felfedezett antik filozófiát a zsidó és arab gondolkodás eredményeivel megtétezték, az emberi ész hatalma alá igázzák az egész természetet. Volt bátorságuk ahhoz, hogy misztikus és földfeletti dolgokhoz hozzányuljanak. Sőt a legnagyobb elmék, Leonardo da Vinci szellemi gyermekei, egyenesen azt állították, hogy a természetes és földfeletti dolgok voltaképpen egy összefüggő és végtelen spirálist alkotnak. A spirális a legökéletesebb vonal. A végtelen kör. Nos, ezen a vonalon a földi és égi dolgok összefolynak és csak idő és akarat, tudás és szerencse dolga, hogy a lehetetlen dolgok lehetségessé váljanak és az ember győzedelmeskedjék az élet és halál minden problémája felett.

És akkor a tudósok költők is voltak és művészek is és papjai egy földfeletti szektának, amely a miszticizmus, a fűvilági tudományok, a mágia segítségével a

Kombinált légitámadás New-York fölött

(Kép az őszi amerikai hadgyakorlatokról)

megfoghatatlan világ erőivel rendelkezett. A következő korok az empirikus természettudományok irányában fejlesztették a kulturát. Ez volt a nagy hiba. Mellék-vágányra kerültünk és messze eltértünk attól a bölcseségtől, amellyel a középkor és újkor összelelkézése idején a csodák birodalma felé gravitáltunk.

A spanyol udvarban nem egy tudós volt, aki csodá-tételeivel megközelítette az emberi mindenhatóság eszményét. Tudományuk azóta feledésbe merült. Az egyetlen Svendenborg igyekezett kiragadni az emberi elmét a földhöz tapadt materializmus ingoványaiból. A leg-újabb időkben újra feléje fordul az emberi kíváncsiság s lassan-lassan kibontja annak a kornak nagyszerű misztikumát. Így merül fel újra a híres varázsló, Galeotti Marzio alakja is, aki a spanyol udvarban az első rangot foglalta el Ferdinánd tudósai között.

I.

Marzio közel járt a hetvenhez, kövér volt és fogatlan. Sűrű hajsőrénye piszkos-szürkén lobogott a szélben, mint egy kifosztott, öreg, félárbóca engedett vitorla. Rengett alatta a föld s a melle zihált és sipolt, mint egy lyukas fujtató. De nagy volt a híre és azt beszélték róla, hogy az alvilági hatalmakkal cimborál. Izabella udvarhölgyei tehát érdekes embernek találták és szerették volna, ha megismerteti őket az ördöggel.

A tudós azonban zárkózott volt és megközelíthetetlen. Különösen azóta, amióta megpillantotta a királyné első udvarhölgyét: Ambrosia di Castellót.

Ambrosia magas volt és karesu. Villogó fekete haja dus koronában omlott alacsony homlokára, amely alatt sűrű szemöldökei egészen összeértek, jelélül annak, hogy a hölgyben igéző erők, démoni hatalmak és forró szerelmi indulatok égnek. Galeotti Marzio nyomban lángra gyúlt és megvallotta szerelmét Ambrosiának.

A hölgy összehuzta démoni szemöldökét.

— Lovag ur, ön téved. Én erényes nő vagyok és nem csalom meg férjemet, aki e pillanatban Tangeben hadakozik a kalifa seregével.

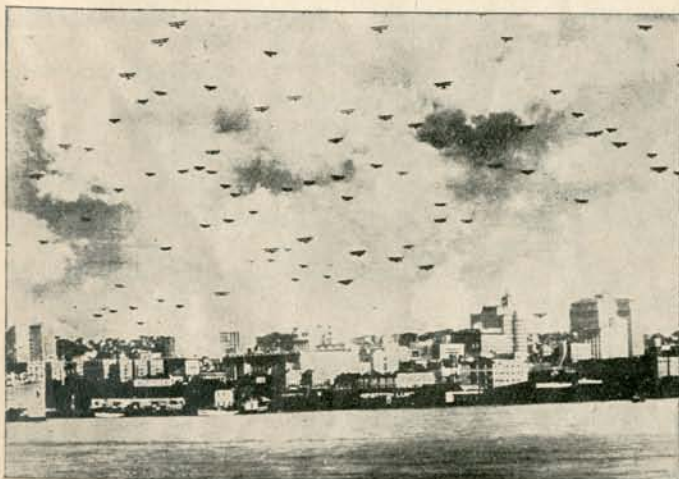
Galeotti átszellemülten rajongott:

— Donna Ambrosia, ön erényes és hü. Éppen az, ami lángra gyújtotta az én képzeletemet.

— Azonkívül ön kissé korosnak is látszik — védekezett a hölgy.

Galeotti szeme felcsillant.

— De birtokában vagyok ám az ars magna összes titkainak. Én alkimista vagyok — suttogetta az udvarhölgy fülébe — és minden fémből aranyat csinállok a nagy Hermes segítségével.

Kombinált légitámadás New-York fölött
(A repülőgépek mesterséges füstfelhőkben)

Rekonstruálják a pozsonyi Szent György-szobrot
(Mindszenty felvétele.)

— Don Marzio, komolyan mondja ezt?

— Az életemre esküszöm.

— Ön igazán ért az aranycsináláshoz?

Az asztrológus titokzatosan suttogetta:

— Hát mit gondol, donna Ambrosia, ő felsége a király miből győzi az évtizedes háború költségeit?

Az udvarhölgynek elakadt a lélekezete. Sokat beszélték az udvarnál arról, hogy Ferdinánd alkimistákkal csináltatja a katonák zsoldját. Végignézett az öreg tudós és rokonszenvesnek találta magas homlokát, egyenes, energikus orrát és szépen rajzolt, még mindig piros és duzzadt ajakát. Ez becsületes ember, áldozatkész lovas és atyai barátom lesz, ha szives leszek hozzá.

Eszébe jutott a fiatal Alfonso di Millorca, a cortez legfiatalabb tagja, aki gyönyörű, mint egy kerub, halálosan szereti őt, de szegény, mint a sevillai templom egere.

Gyorsan határozott.

— Lovag ur, ön gáláns ajánlatot tett nekem?

— Imádom.

— Mivel bizonyítja be?

Galeotti szédülni kezdett a boldogságtól. Magas, lágy tenorhangja úgy csengett, mint husz éves korában.

— Soha még asszonyt így nem imádozt senki.

— Mivel tudná bizonyítani?

— Istennöm, jöjj és izzó karjaim között végy bizonyítékot szerelmem határtalanságáról, — kiáltott felcsillanó szemmel.

— Ismerem ezt a dalt, — mosolygott a hölgy, — ti férfiak így szoktatok lépécsalni hiszékeny és ostoba áldozataitokat.

— De Madonna, én az ars magna doktora vagyok. Elhalmozlak arannyal és drágakövel...

Jackie Coogan, a revücsillag
Jackie 1000 font hetibérrel a londoni Palladium-revüben lép föl

Ambrosia gunyosan felbiggyesztette biborszínű ajkát.

— Aranyaidal kérkedel? Ha akarnám, másoktól is kapnék. Többet, mint amennyit a király kincstárában rejtegetnek. Azt kérdezem tőled, tudsz-e nekem az antik istenekéhez hasonló egészséget adni?

— Olyant, mint amilyen a mennyek lakóié.

— Hosszu életet?

A tudós átszellemült arccal tekintett az égre.

— Asszonyom, elárulom neked, hogy a kabbalisztikus világ legmélyebb rejtelmét fedeztem fel egy hosszú élet verejtékes munkája nyomán.

Ambrosia maga is extázisba esett.

— Mondd meg nekem, Marzio...

— De csak, ha ígéred...

— Igérem!

— Esküdj!

— Esküszöm!

— De ne csalj meg! Én az egész alvilág felett rendelkezem. És én az egész életem értelmét, a lelkelem legdrágább kincsét rakom le gyönyörű lábaid elé.

— Beszélj!

— Én birtokában vagyok az örök élet titkának.

— Örök életről beszélsz? Ezt már sok lótvó-futó kabbalista és asztrológus ígérte fejedelmeknek és szép asszonyoknak egyaránt. De még senki sem váltotta be fellengős ígéreteit.

— Hát Raimundus Lullus?

— Szélhámós volt és maga is meghalt.

— Nem hiszel az ars magna mindenhatóságában?

— Ti, mágusok és doktorok, csupa olyan dolgokat ígértetek, amelyek meghaladják az emberi képzelet

és vágyakozás határait. Örök élet... Nem is kezditek alább. De az apró realitások terén mit sem produkáltok.

Galeotti kénytelen volt magában igazat adni a rávasz udvarhölgynek. A mágusok az illúziók terén mindenhatók voltak, de például egy lat arany előállításában a végtelenségig huzzák-halasztották csodatevő erejük bebizonyítását. Ő maga is félt, hogy az apró valóságok mezején cselteni-botlani fog a tudománya. Ő tudta, amit tudott. Az örök élet titkával rendben volt, de ezt a nagy ágyut időnekelőtte nem akarta elsütni. Érezte, hogy maga iránt a hitet előbb más apróbb csodatevételekkel kell megszilárdítani. Szemvedélyes szerelme azonban szertelenül kitört és karjait kitarva, szinte ész nélkül felhördült:

— Mindenem a tiéd, imádott Sennora! A lelkelem, a testem, az örök üdvösségem, az életem...

A hölgy bánatosan legyintett.

— A provencai dalmokok nyelve ez, akik viszont az araboktól tanulták a virágos kifejezéseket.

— De én örökké szeretlek.

— Minden apród azt teszi. Tizenöt éves korukban kezdik és soha sem hagynak fel e szokásukkal.

— De én meghalok érted.

— Egyéb semmi? Meghalni könnyű valakiért, de valakinek élni... ez úgy látszik, a legnagyobb feladat nektek férfiaknak.

— Mit kívánsz, drága Sennora?

— Először is tudni akarom, hogy csakugyan értesz-e az alkimiához.

Galeotti megrezzent, de felemelt hangon, esküre emelt kézzel válaszolt.

— Aranyat csinállok a csodálatos és hatalmas ars magna segítségével. Az egész világot, a tengert, a hegyeket, a napot, a holdat és a csillagokat arannyá tudnám változtatni, ha elég higanyt és ként tudnék hozzá teremteni.

Ambrosia tiltakozva emelte fel a kezét.

— A csillagokat elengedem. Az udvari lovagok minduntalan le akarják hozni értem a csillagokat, de nem engedem felforgatni miattam a világegyetemet.

Galeotti megértette Ambrosiát. Előszedte féltve örzött kincsét, Mátyás király ajándékát: száz darab finom körmöci aranyat. Az aranyakat olvasztott szénnátriumba tette. Ilyenformán olyan testet kapott, amelyben látszólag semmi arany sem volt. A preparátumot Ambrosia elé vitte. A hölgy csodálkozva meresztette szemét.

— Mi ez?

— Közönséges vasérc oldata. Szerezhetsz magadnak annyit, amennyit akarsz.

— Nos?

— Ha ehhez egy kevés ezüstöt vegyitek és felhevitem, az egész vegyület arannyá változik.

— Oh, ha igaz volna!

Galeotti kivitte a hölgyet a város végére, a vesztőhely dombjára. Nyárvégi éjszaka volt. Az örök éjfélt kiabáltak és a levegő reszketett a leghosszabb nap tikasztó forrásától. A humanista felöltötte asztrológusköpenyét és fejére csucos, csillagokkal himzett főveget illesztett. Körül rajzolt maga körül a földre és segítségül hívta a szellemeket.

— Világegyetem! Halljad hangomat! A föld nyiljék meg előttem! Fák, ne reszketsetek, dicsérni akarom az urat. Őt, aki minden és aki egyetlen. A szelek némuljanak el, az egek nyiljanak meg...

— Siess, siess! — unszolta Ambrosia, aki reszketett a félelemtől és kíváncsiságtól.

Galeotti az oldatot tüzre tette, a kénnátrium elpárolgott és a tégely fenekén ott csillogott az arany.

Ambrosia felsikoltott és homlokán csókolta a tudóst.

(Folyt. köv.)